

HỌC VIỆN HÀNH CHÍNH

GIÁO TRÌNH

QUẢN LÝ HỌC ĐẠI CƯƠNG

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

**HỌC VIỆN HÀNH CHÍNH
KHOA HÀNH CHÍNH HỌC**

**GIÁO TRÌNH
QUẢN LÝ HỌC
ĐẠI CƯƠNG**

(Dùng cho đào tạo Trung cấp Hành chính)

**NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT
HÀ NỘI - 2010**

Chủ biên:

PGS. TS. Nguyễn Hữu Hải

Biên soạn:

PGS. TS. Nguyễn Hữu Hải

LỜI NÓI ĐẦU

Giáo trình Quản lý học đại cương đề cập khái quát những vấn đề nguyên lý trong quản lý, giúp cho người học nắm được kiến thức cơ bản về quản lý theo những nội dung sau đây:

- Cơ sở của khoa học quản lý
- Các yếu tố ảnh hưởng, nguyên tắc, công cụ, phương pháp quản lý
- Chức năng quản lý
- Nhà quản lý
- Quyết định quản lý
- Thông tin trong quản lý

Quản lý học đại cương hiện có nhiều cơ sở đào tạo biên soạn để phục vụ nhu cầu giảng dạy, học tập theo chuyên ngành, vì thế nội dung và các chương mục không hoàn toàn thống nhất. Tuy nhiên, đó không phải là những hạn chế, mà còn làm phong phú thêm cho khoa học quản lý. Chúng tôi hy vọng cuốn giáo trình này sẽ góp phần bổ ích nhất định cho những người quan tâm học tập, nghiên cứu môn khoa học này.

Mặc dù tác giả đã cố gắng biên soạn cuốn sách này, song không thể tránh khỏi những thiếu sót, vì thế chúng tôi mong sự đóng góp ý kiến của các nhà nghiên cứu, các đọc giả để từng bước chỉnh lý, hoàn thiện trong lần xuất bản sau. Xin trân trọng cảm ơn.

**KHOA HÀNH CHÍNH HỌC
HỌC VIỆN HÀNH CHÍNH**

Chương I

CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA QUẢN LÝ

I. KHÁI NIỆM QUẢN LÝ VÀ CÁC DẠNG THỨC QUẢN LÝ

1. Sự xuất hiện của quản lý

Theo nghiên cứu của các nhà kinh điển chủ nghĩa Mác - Lênin, thì ngay trong các xã hội Thị tộc đã hình thành tổ chức tự quản là Hội đồng Thị tộc với Tù trưởng đứng đầu để thực hiện chức năng quản lý điều hành chung. Cùng với quá trình hiệp tác và phân công lao động xã hội từ thấp đến cao, là sự phát triển của các hoạt động quản lý để kết hợp sự nỗ lực mỗi cá nhân trong tổ chức và khai thác, sử dụng tốt các nguồn lực vật chất, tinh thần cho việc thực hiện mục tiêu chung. Thực tế này đã được C. Mác nghiên cứu và đúc kết thành nguyên lý: “Mọi người lao động trực tiếp trong xã hội hoặc lao động chung thực hiện trên quy mô tương đối lớn, ở mức độ nhiều hay ít đều cần đến quản lý”⁽¹⁾.

Như vậy, quản lý sinh ra là do sự cần thiết phải liên

⁽¹⁾ C.Max.Angghen, toàn tập - tập 23, tr34, NXB Sự thật - Hà Nội, 1963.

kết, phối hợp hoạt động giữa các cá nhân trong xã hội, giữa những con người trong tổ chức với nhau và với tự nhiên để đạt mục tiêu chung của tổ chức và toàn xã hội. Quản lý trở thành hoạt động phổ biến trong mọi lĩnh vực, ở mọi lúc, mọi nơi, mọi cấp độ và liên quan đến nhiều thành phần, đối tượng trong xã hội. Trong số các hoạt động đó, quản lý xã hội được coi là lĩnh vực phức tạp hơn cả. Tính phức tạp của quản lý kinh tế- xã hội thể hiện ở cả những quan hệ chính thức- cơ bản được điều chỉnh bởi pháp luật và cả những quan hệ phi chính thức phải điều chỉnh bằng những phạm trù đạo đức, phong tục, tập quán v.v...

2. Khái niệm về quản lý

Về mặt hình thức, quản lý là một khái niệm rộng, bao gồm nhiều hoạt động trên các lĩnh vực khác nhau, song nó vẫn có những nét chung phản ánh được bản chất của quản lý gồm hai quá trình đan kết vào nhau một cách chặt chẽ là duy trì và phát triển. Hai quá trình này vừa giữ cho một thực thể tồn tại độc lập vừa tạo cho nó vận động phát triển. Nếu chúng ta chỉ quan tâm duy trì sự tồn tại của tổ chức thì khi môi trường thay đổi, tổ chức sẽ bị mất ổn định, trì trệ và thậm chí đổ vỡ. Hoặc nếu chỉ lo thúc đẩy tổ chức phát triển mà không quan tâm duy trì sự tồn tại, thì tổ chức dễ gặp phải rủi ro trên bước đường phát triển hoặc không có sức phát triển. Nhìn nhận đầy đủ về quản lý như vậy sẽ giúp các nhà lãnh đạo hoạch định được bước đi thích hợp cho một tổ chức, giúp tổ chức tồn tại để phát triển hoặc phát triển trên cơ sở tồn tại. Theo cách tiếp cận này thì

quản lý cần cho tất cả các quá trình hoạt động, trong mọi lĩnh vực của tổ chức. Nhưng cũng cần phải thấy một vấn đề mang tính khách quan là mỗi quá trình, lĩnh vực hay mỗi tổ chức lại có những đặc tính tồn tại và phát triển khác nhau, do đó không thể quản lý giống nhau cho mọi quá trình.

Do quản lý gắn liền với quá trình kinh tế - xã hội, nên trên thực tế đã nảy sinh nhiều quan điểm khác nhau về quản lý. Những quan niệm này có lịch sử ra đời khác nhau và gắn với mỗi tổ chức hoạt động trong một lĩnh vực, thậm chí với mỗi quá trình trong từng tổ chức.

Theo F.W.Taylor, quản lý “là biết chính xác điều bạn muốn người khác làm và sau đó biết được rằng họ đã hoàn thành công việc đó một cách tốt nhất và rẻ nhất”.

Henry Fayol định nghĩa quản lý là một tiến trình bao gồm tất cả các khâu lập kế hoạch, tổ chức, lãnh đạo và kiểm tra các nỗ lực của mỗi thành viên trong tổ chức và sử dụng tất cả các nguồn lực khác của tổ chức nhằm đạt mục tiêu đã định trước.

Mary Parker Follett cho rằng, quản lý là nghệ thuật đạt mục tiêu thông qua con người.

Có tác giả cho rằng quản lý là hoạt động phối hợp các hoạt động chung của một đoàn thể hợp tác.

Cũng có tác giả lại cho rằng quản lý là điều khiển con người và sự vật nhằm đạt mục tiêu đã định trước.

Từ những điểm chung của các định nghĩa trên ta có thể đi đến một khái niệm tổng hợp về quản lý như sau:

Quản lý là sự tác động có tổ chức, có đích hướng của chủ thể lên các đối tượng nhằm đạt được những mục tiêu định trước.

Từ khái niệm về quản lý, có thể thấy được các yếu tố cấu thành quản lý gồm:

- Chủ thể quản lý, là yếu tố tạo ra tác động quản lý trong mọi quá trình hoạt động. Chủ thể quản lý có thể là cá nhân hay tổ chức. Chủ thể quản lý tác động lên đối tượng quản lý bằng các công cụ với những phương pháp quản lý thích hợp theo các nguyên tắc nhất định.

- Đối tượng quản lý là yếu tố tiếp nhận sự tác động của chủ thể quản lý. Khách thể quản lý có thể là những hành vi thực thể (cá nhân, tổ chức, sự vật hay môi trường...) nhưng cũng có thể là mối quan hệ giữa các thực thể trong quá trình vận động của chúng.

- Mục tiêu là căn cứ để chủ thể quản lý đưa ra các tác động quản lý cũng như lựa chọn các phương pháp quản lý thích hợp. Chủ thể và khách thể quản lý đều hướng tới mục tiêu quản lý vì đó là cái đích cần đạt được tại một thời điểm trong tương lai do chủ thể và khách thể thống nhất định trước.

- Môi trường quản lý bao gồm cả môi trường tự nhiên, kinh tế, chính trị, xã hội ảnh hưởng đến quá trình quản lý cũng như mục tiêu quản lý. Trong các môi trường khác nhau, chủ thể quản lý phải tìm kiếm, sử dụng các công cụ, phương pháp quản lý cho phù hợp. Môi trường vừa đặt ra